

УДК 373.3.016.78

**ОСБЛИВІСТЬ ІНТЕРЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
ДО МУЗИКИ І МЕТОДИКА ЙОГО ФОРМУВАННЯ**

Заря Л.О.

Харківський гуманітарно-педагогічний інститут

Стаття присвячена проблемі визначення об'єктивних особливостей інтересу до музики у молодших школярів та методики його формування.

Ключові слова: інтерес, навчання, емоції, почуття, свідомість.

Статья посвящена проблеме определения объективных особенностей интереса к музыке у младших школьников и методики его формирования.

Ключевые слова: интерес, обучение, эмоции, чувства, сознание.

This article devolves for the question to solve fault objective peculiarities and some methods of forming interest music for young schoolchildren as aspect that is the basic of formation pupils' education.

Key words: interest, education, emotion, feeling, consciousness.

Роль музичного мистецтва в формуванні і розвитку індивідуальності учня різноманітна (або може бути різноманітною), а тому викликає до себе педагогічної уваги. Однією з ключових проблем сучасної музичної освіти є становлення до уроку музики як до уроку мистецтва, укладеного на принципах розвиваючого навчання, обов'язковою умовою якого є інтерес до музики, захопленість музикою та любов до неї. Широко відома роль музичного виховання як унікального методу формування єдності емоційної та інтелектуальної сфер психіки учня, впливу на його інтереси. Тому постійно триває пошук нових організаційних форм та ефективних систем у галузі музичної освіти.

Аналіз літератури стосовно інтересу до музики і методики його формування дозволяє висловити думку, що роль дитячих інтересів у становленні духовного світу особливо активно почали досліджувати російські та українські педагоги з кінця ХІХ – початку ХХ століття (А. Анастасієв, М. Демков, психолог О. Лазурський). У науковців, як у психологічній, так і в педагогічній літературі музичний інтерес трактується як складний комплекс психолого-педагогічних властивостей і процесів.

Для науково-педагогічного вирішення питань розвитку музичних інтересів важливе значення мала увага відомих викладачів (Б. Барток, З. Кодай, К. Орф, В. Шацька, Д. Кабалевський, З. Морозова, Л. Лохвицька) до проблеми формування музичних інтересів.

Загальні питання про музичний інтерес висвітлювався у дисертаційних дослідженнях значною мірою авторами: В. Цукерманом, О. Бурлиною, М. Румером, А. Сохором, О. Дем'янчук. Вченими визначено, що інтерес до музики присутній в усіх процесах пізнання, основою якого є мотивований інтерес. Інтерес до музики розглядається як цілісний комплекс властивостей особистості, або характеризується аналізом процесів сприйняття, мислення, уяви, пам'яті, котрі необхідні для здійснення музичної діяльності та функціонування музичного інтересу. Музичний інтерес характеризується як реалізація музичної потреби, яка «відкривається» в усвідомленому виборі творів для слухання (О. Бурлина), що пов'язане з такими особистісними властивостями як емоції, відношення, бажання, здібності (З. Морозова). Результати науково-педагогічного пошуку вчених (Л. Баренбойм, Я. Ростовський) дозволяють виділити ряд особливостей формування інтересів до музики, шляхи збагачення самого ставлення школярів до мистецтва. В. Шацька підкреслила, що основним ідейно-виховним завданням музичних занять у початкових класах є розширення представлень дітей про життя через вплив яскравих і доступних їхньому розумінню музичних творів, розвитку інтересу до музики. Ця думка підтверджує нашу увагу до проблеми формування інтересу до музики у школярів безпосередньо з перших років навчання.

Разом з тим на сторінках друкованих видань не знайшла достатнього висвітлення особливість інтересу до музики та методика його фор-

мування. Наша увага до особливості інтересу до музики і його формування у молодших школярів пояснюється і не достатнім розкриттям цієї проблеми, і її складністю. Складність вивчення інтересу до музики, тим більш формування його у молодшого школяра, пояснюється перш за все тим, що у них може з'являтися цілий комплекс інтересів до музики, причому які не тільки збагачують, а і суперечать одне одному. Проблема формування інтересу до музики актуальна і необхідно її ретельне не тільки вивчати, але й впроваджувати в активне життя учнів.

Тому **метою статті** є розкриття особливості інтересу до музики у молодших школярів та методики його формування.

Музичне мистецтво є особливою формою відображення дійсності, де важливу роль грають почуття, емоційна сфера. Виражені в музиці почуття завжди звернені до людини і потребують співпереживання. Проникаючись ними, дитина включається у непомітну внутрішню роботу з будівництва власної духовної сфери, розвитку почуттів, моральних якостей, самоствердження себе як особистості.

Особливість інтересу до музики у молодших школярів міститься саме у почуттєвому сприйнятті музики. Відомо, що почуттєве сприйняття музики пов'язане з відповідними емоціями, ніж з поняттєвою інформацією. Цілеспрямований розвиток емоцій дитини може сприяти неусвідомленої музичної потреби, яка виявляється як реакція на емоційно-неусвідомлену привабливість музики. Сила інтересу до музики у молодшого школяра виявляється у повному захопленні нею. Музика із самого початку охоплює значну сферу психіки дитини та викликає суб'єктивну оцінку певної якості музики і тільки потім направляється у аналітичну, інтерпретуючу культурну сферу здібностей і смаків. Саме усвідомлення музичної потреби виступає у виді музичного інтересу, котрий стає спонукальним фактором до подальшої музичної діяльності. Тому, збагачення музичного досвіду, накопичення музичних вражень від творів, близьких молодшим школярам за змістом, повинно бути різноманітним за тематикою і жанрами.

Інтерес до музики у молодшого школяра, щодо чуттєвого етапу пізнання, нерозривно пов'язаний з мисленням, має мотиваційну спрямованість і супроводжується емоційним відгуком. Він включає процеси порівняння, співвіднесення даного музичного твору з типо-

вими еталонами, які були збережені у дитини в пам'яті. Добре знайомі музичні твори сприймаються учнем на стереотипній основі, швидко й упевнено (як легко впізнають букви). Знайомі музичні твори сприймаються відразу, малознайомі – структурно розгорнуто, поетапно.

До питання реалізації музичних інтересів науковці відносяться по-різному. Педагогічні ідеї Б. Асаф'єва були спрямовані на активізацію суб'єкта у процесі слухання, виконання і складання музики. Активізація молодших школярів, які володіють невеликим музичним досвідом, можливий тільки через інтерес до музики. Його можна викликати, наприклад, порівнюючи контрастні музичні твори (наприклад, у 2-му класі прослухати музичні твори – М. Римський-Корсаков «Політ джмеля» – С. Рахманінов «Вокаліз»; у 3-му класі – П. Чайковський «Танець феї драже» – «Баба-яга» того ж автору; М. Лисенко «Молитва за Україну» – увертюра до опери «Тарас Бульба»).

Музичний інтерес – це потреба в естетичних враженнях і дорівнюється естетичному інтересу. Специфіка естетичного (музичного) інтересу обумовлює особливості його стимулювання та сприймання. «У дітей віком 6-7 років естетичний (музичний) інтерес, естетичні почуття спрямовуються не на об'єкти власної фантазії, а на речі та явища навколишнього світу, природи. Але естетичний (музичний) інтерес у цьому віці виявляється більше в діяльності, у її спрямуванні, а не в судженнях. Учень швидше орієнтується в ставленні до схожості, або відмінності музики, якщо він сам втягнений в ці відношення, коли є мить зацікавлення. Виконане вчителем декілька змінених (наприклад, темп, ритм, характер) знайомий музичний твір (або фрагмент музичного твору) викликає в учнів певний інтерес, змушує прислухатися до нього, аналізувати і розуміти зміст твору.

Як доводить практика, інтерес до музики викликає потребу в художньо-творчій самореалізації та духовно-естетичному самовдосконаленні засобами музики відповідно до індивідуальних можливостей та вікових етапів розвитку молодшого школяра. Завдяки тому, що інтерес подає єдність розумово-емоційних і вольових процесів, пізнавальна діяльність школяра набуває особистісної близькості і проходить інтенсивно, плідно й радісно. Необхідною умовою формування пізнавальних інтересів стає наявність у дитини активної інтелектуаль-

ної діяльності. Методика формування у молодших школярів інтересу до музики має передбачати: включення учнів в індивідуальні, групові й колективні форми роботи. Елементи музикування на простих музичних інструментах знайомої мелодії допомагають формуванню інтересу до музики. Також викликають інтерес дитячі ігрові пісні, основою яких є рухи під музику (наприклад, «Два півника», «Подоланочка», «Зробимо коло»).

Показником інтересів дітей молодшого шкільного віку до музики, та в музичній діяльності вчені вважають потяг до створення художніх звуко-інтонаційних образів та виявлення особистісного емоційно-естетичного ставлення до них (В. Шацька, Я. Ростовський). Для цього стає необхідним за допомогою музичного мистецтва розвинути сприяння навколишнього середовища, уміння аналізувати ситуації, уявляти щось, запам'ятовувати, логічно, образно мислити.

З досвіду відомих вчителів (Б. Барток, З. Кодай, К. Орф) інтерес до музики виникає тоді, коли спілкування з музикою викликає в учнів відчуття радості, задоволення, що можливе якщо розвивається у них уява, емоційна чуйність, музичне мислення. Привернення уваги учнів до незвичайних фактів, створення ефекту здивування – це поширений метод зацікавлення учнів навчальним матеріалом. На уроках музики, наприклад, в учнів може викликати інтерес повідомлення вчителя про те, що В. Моцарт в три роки вже складав свої перші твори, або те, що А. Бородин одночасно був композитором і вченим-хіміком. При цьому обов'язково треба прослухати, проаналізувати, співвідносити твори даного автора.

Сучасні дослідники (О. Печерська, Т. Кіреєва) дійшли висновку, що використання на уроках музики аналогій з кольором сприяє розвитку емоційності, підвищенню інтересу молодших школярів до музики. Тому дуже важливе використання на уроці музики наочності в яскравій і доступній для молодшого школяра формі.

Певний інтерес до музики викликає «музична гра» (пропонуються О. Гуминською, Т. Шевчук, О. Юхневичем). Гра на уроці завжди бажана та цікава. До кожної теми уроку, окремого виду діяльності можна придумати гру. Для її створення потрібні винахідливість і фантазія вчителя. Ситуації гри попереджують перевтомлення і допомагають емоційному

розрядженню. Проблемно-пошукові ситуації гри активізують учня, концентрують увагу, примушують вслухатися, мислити, розмірковувати, відчувати.

Особливість інтересу до музики молодшого школяра є його здатність сприймати лише ту музику, яка представляє для нього найбільшу зацікавленість. Музичні твори складаються з ряду компонентів: мелодії, ритму, гармонії тощо. Для їх засвоєння необхідна наявність спроможності сприйняття музичної інформації. Це можливе тільки тоді, коли у учня є певні інтереси до даного музичного твору та розвинений інтелект, який вміщує в собі знання о музичних стилях, жанрах, формах. Зчисленої кількості музичних творів молодший школяр виділяє лише деякі з них. Інтерес до них виховує в ньому особистісне ставлення до музики, розвиває загальні та спеціальні здібності, художньо-образне мислення, стимулює творчий потенціал, виховує потребу і здатність до художньо-творчої самореалізації та духовного самовдосконалення. Діти молодшого шкільного віку мають невеликий емоційно-естетичний досвід, що заважає їм орієнтуватися у глибинному світі настроїв, утілення у музичних творах, спостерігати і відчувати їх розвиток. Тому дуже важлива увага вчителя до уподобань і смаків учня.

Важливою умовою формування інтересу до музики є конкретні умови навчання в школі. важлива думка Н. Морозової: «для виникнення й розвитку інтересу необхідно виконати певну кількість попередніх умов. Такими умовами є:

- створення сприятливих матеріальних передумов (обладнання уроку);
- забезпечення найнеобхіднішими попередніми знаннями й уміннями;
- підготовка психологічних передумов у вигляді позитивного емоційного ставлення до діяльності, предмета, вчителя, свідомого ставлення до предмета, розуміння його практичного значення, перспектив розвитку».

Без сумніву, тільки систематичні залучення до музики можуть викликати у дитини певний інтерес. Виконання різних завдань на уроці музики може сприяти формуванню у школярів яскравих емоційних

вражень, уявлень про музичні жанри, а поступово – розвитку більш витонченого сприйняття музики.

З оглядом на зазначене, можна прийти до висновку, що вся мета навчання на уроці музики має складатися з уміння викладача формувати стійкий інтерес школяра до музики, музичного мистецтва, самостійного прагнення пізнавати, знаходити, розуміти нове і невідоме. Але, як підкреслював В. Белінський, треба пам'ятати, що вчитель, задовольняючи інтереси учня щодо навколишнього, не повинен намагатися форсувати розвиток його особистості і давати відомості понад його розуміння, бо це може призвести до втрати інтересу. Учителю, формуючи музичний інтерес, варто використовувати роль класного колективу. Водночас, ситуація суперництва в класі (наприклад, за оцінку) може знизити внутрішню пізнавальну мотивацію, викликаючи лише зовнішній, ситуативний та епізодичний інтерес.

Відзначимо, що якщо молодший школяр не розуміє навчальний матеріал і тому він не може його засвоїти, то, природно, у нього не може виникнути якийсь інтерес до нього. Для молодшого школярів, насамперед, важливий інтерес до пізнання, в сутність якого входять усі означені особливі характеристики інтересу до музики. Формуючи в учнів інтерес до музики та творчу активність на уроках, вчитель має враховувати рівень знань і розумових навиків учнів кожного класу, кожного даного віку і рівень можливостей їх осмислення, підготовлюючи учнів до сприйняття того нового, що несе з собою кожний щабель навчання.

Висновок. Отже, на основі аналізу досліджень можна зробити висновок про те, що особливість інтересу до музики молодших школярів так або інакше пов'язана з їх емоційно-почуттєвою сферою і є провідним фактором для даного вікового періоду. Тому, уся методика формування інтересу до музики повинна базуватися на емоційно-почуттєвій сфері молодшого школяра. Ґрунтуючись на інтереси молодшого школяра до музики, можна організовувати навчальний процес, викликати, закріпити та вдосконалити музично-пізнавальний інтерес.